

EVROPSKI GOSPODARSKI PROSTOR (EGP), ŠVICA IN SEVERNE DRŽAVE

Evropski gospodarski prostor (EGP) je bil ustanovljen leta 1994, da bi določbe EU o notranjem trgu razširili na države Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA). Norveška, Islandija in Lihtenštajn so članice EGP. Švica je članica združenja EFTA, vendar ni v EGP. EU in države partnerice EGP (Norveška in Islandija) so prav tako povezane s številnimi „severnimi politikami“ in forumi, ki se osredotočajo na hitro razvijajoča se severna območja Evrope in območje Arktike kot celoto.

PРАВNA PODLAGA

Za EGP: člen 217 Pogodbe o delovanju Evropske unije (pridružitveni sporazumi).

Za Švico: sporazum o zavarovanju iz leta 1989, dvostranski sporazumi I iz leta 1999, dvostranski sporazumi II iz leta 2004.

EVROPSKI GOSPODARSKI PROSTOR (EGP)

A. Cilji

Namen EGP je notranji trg EU razširiti na države Evropskega združenja za prosto trgovino (EFTA). Te države si bodisi ne želijo pristopiti k EU bodisi tega še niso storile. Zakonodaja EU v zvezi z notranjim trgom postane del zakonodaje držav EGP, ko te soglašajo z vključitvijo. Izvajanje in izvrševanje nato nadzirajo posebni organi združenja EFTA in skupni parlamentarni odbor.

B. Ozadje

Leta 1992 je takratnih sedem članic združenja EFTA s pogajanjem doseglo sporazum, ki jim je omogočil, da sodelujejo pri ambicioznem projektu oblikovanja notranjega trga Evropske skupnosti, ki se je začel leta 1985, zaključil pa ob koncu leta 1992. Sporazum EGP je bil podpisan 2. maja 1992, veljati pa je začel 1. januarja 1994. Število držav članic združenja EFTA/EGP pa se je kmalu zmanjšalo.

Švica se je po negativnem izidu referendumu odločila, da sporazuma ne bo ratificirala. Avstrija, Finska in Švedska pa so leta 1995 pristopile k Evropski uniji. V EGP so ostale le Islandija, Norveška in Lihtenštajn. Deset novih držav članic, ki so k EU pristopile 1. maja 2004, je samodejno postalo del EGP, enako velja za Bolgarijo in Romunijo, ki sta se Uniji pridružili leta 2007, ter za Hrvaško, ki je to storila leta 2013.

Junija 2009 je za članstvo v EU zaprosila tudi Islandija, da bi se lažje spopadla s svetovno finančno krizo, ki je izbruhnila leta 2008. Svet je njeno prošnjo sprejel 17. junija 2010, pogajanja pa so se začela junija 2011. Po parlamentarnih volitvah aprila 2013 je na oblast prišla nova desnosredinska koalicija Stranke neodvisnosti in Stranke napredka, ki je maja 2013 ustavila pogajanja. Marca 2015 je koalicijska vlada v pismu Svetu EU izjavila, da EU Islandije ne sme

upoštevati kot državo kandidatko za članstvo v EU. Čeprav vlada ni uradno umaknila prošnje, se je predsedstvo Sveta EU seznanilo s pismom islandske vlade, v okviru Sveta in Komisije pa so bile izvedene nekatere praktične prilagoditve. Skladno s tem EU Islandije trenutno ne obravnava kot državo kandidatko.

Ko bo Združeno kraljestvo zapustilo EU, bo s tem zapustilo tudi EGP. Če želi ostati na notranjem trgu, se lahko pridruži združenju EFTA in prek njega postane član EGP. To je sicer malo verjetno, ker bi Združeno kraljestvo v tem primeru moralo sprejeti zakonodajo EU, plačevati prispevke EU in sprejeti pristojnosti Sodišča Evropske unije.

C. Razsežnosti EGP

EGP presega običajne sporazume o prosti trgovini, saj vse pravice in obveznosti notranjega trga EU veljajo tudi za države EFTA (z izjemo Švice). Vključuje štiri svoboščine notranjega trga (prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala) ter s tem povezane politike (na področjih konkurence, prevoza, energije ter gospodarskega in monetarnega sodelovanja). Sporazum vključuje horizontalne politike, ki so izrecno povezane s štirimi svoboščinami: socialne politike (vključno z zdravjem in varnostjo pri delu, delovnim pravom in enakim obravnavanjem moških in žensk), politike o varstvu potrošnikov, okolju, statistiki in pravu družb ter številne spremljajoče politike, kot so politike na področju raziskav in tehnološkega razvoja, ki ne temeljijo na pravnem redu EU ali pravno zavezujočih aktih, ampak se izvajajo prek dejavnosti sodelovanja.

D. Omejitve EGP

Sporazum EGP ne vzpostavlja zavezujočih določb v vseh sektorjih notranjega trga ali drugih politikah iz Pogodb EU. Zlasti pa se zavezujoče določbe sporazuma ne nanašajo na:

- skupno kmetijsko politiko in skupno ribiško politiko (čeprav sporazum vsebuje določbe o trgovini s kmetijskimi in ribiškimi proizvodi),
- carinsko unijo,
- skupno trgovinsko politiko,
- skupno zunanjo in varnostno politiko,
- področje pravosodja in notranjih zadev (čeprav so vse države EFTA del schengenskega območja) oziroma
- ekonomsko in monetarno unijo (EMU).

E. Institucije in mehanizmi EGP

1. Vključevanje zakonodaje EU

Nova besedila EU s področja notranjega trga preuči skupni odbor EGP, ki ga sestavljajo predstavniki EU in treh držav EFTA/EGP. Odbor se sestaja enkrat mesečno in sprejema odločitve o tem, katere dele zakonodaje – in, bolj splošno, katere akte EU (ukrepe, programe itn.) – bi bilo treba vključiti v EGP. Zakonodaja je formalno vključena z dodajanjem ustreznih aktov na seznam protokolov in prilog k sporazumu EGP. Na ta način je bilo v sporazum EGP vključenih že več tisoč aktov. Svet EGP, ki ga sestavljajo predstavniki Sveta EU in zunanji ministri držav EFTA/EGP, se sestane vsaj dvakrat letno, njegova naloga pa je priprava političnih smernic za skupni odbor.

2. Prenos

Po vključitvi akta EU v sporazum EGP ga je treba prenesti v nacionalno zakonodajo držav EFTA/EGP (če to zahteva njihova nacionalna zakonodaja). Za to lahko zadostuje preprost vladni

sklep, lahko pa je potrebna odobritev parlamenta. Prenos je formalna naloga in akte je na tej stopnji mogoče le tehnično prilagajati. Po nekaterih določbah bi morale države EFTA sodelovati pri pripravi aktov EU.

3. Spremljanje

Potem ko je bila zakonodaja na področju notranjega trga razširjena na države EFTA/EGP, prenos in uporabo nadzorujeta nadzorni organ in sodišče združenja EFTA. Nadzorni organ združenja EFTA izvaja pregled stanja notranjega trga in spremlja izvajanje zakonodaje v državah EGP.

4. Vloga parlamentov

Tako Evropski parlament kot nacionalni parlamenti držav EFTA/EGP tesno sodelujejo pri spremljanju sporazuma EGP. Člen 95 sporazuma vzpostavlja skupni parlamentarni odbor EGP, ki se sestane dvakrat letno. Ta odbor, ki mu eno leto predseduje poslanec Evropskega parlamenta, naslednje leto pa poslanec iz ene od držav EGP, izmenično gostijo Evropski parlament in nacionalni parlamenti držav EGP. Vsako delegacijo sestavlja 12 članov. Poslanci švicarske zvezne skupščine seje spremljajo kot opazovalci. Vso zakonodajo EU, ki se nanaša na EGP, nadzira skupni parlamentarni odbor EGP, njegovi člani pa imajo pravico, da predstavnikom sveta EGP in skupnega odbora EGP zastavljajo ustna in pisna vprašanja in svoje mnenje izrazijo v poročilih ali resolucijah. Enak postopek velja za nadzor izvajanja zakonodaje.

ŠVICA

Švica je kot članica združenja EFTA sodelovala pri pogajanjih o sporazumu EGP in ga podpisala 2. maja 1992. Takoj zatem, 22. maja 1992, je švicarska vlada vložila prošnjo za pristop k EU. Potem ko sodelovanje v EGP na referendumu 6. decembra 1992 ni prejelo zadostne podpore, pa si je švicarski zvezni svet nehal prizadevati za članstvo države v EU in EGP. Švica od takrat vzdržuje odnose z EU prek dvostranskih sporazumov, da bi ohranila gospodarsko povezovanje z EU. Dvostranski odnosi pa so bili po februarju 2014, ko je bila sprožena pobuda proti priseljevanju, pod precejšnjim pritiskom, saj je ta pod vprašaj postavila načeli prostega pretoka in enotnega trga, na katerih ti odnosi temeljijo. Decembra 2016 je švicarski parlament sprejel zakon o tujcih, ki upošteva izid referendumu iz leta 2014 in omejuje učinek pobude, kar je omogočilo začetek normalizacije odnosov med EU in Švico. Zakon daje švicarskim rezidentom prednost pri zaposlovanju v sektorjih z nadpovprečno brezposelnostjo. EU je spremembe zakona o tujcih videla kot korak v pravo smer in menila, da je zakon zdaj mogoče izvajati na način, ki ne omejuje pravic državljanov EU glede prostega gibanja oseb.

Srečanje švicarske predsednice Doris Leuthard in predsednika Komisije Jean-Clauda Junckerja, ki je potekalo 6. aprila 2017 v Bruslju, je ustvarilo pozitivno dinamiko in nadaljevalo se je delo na področju več odprtih vprašanj. Posodobljenih je bilo več dvostranskih sporazumov, vključno s sporazumom o medsebojnem priznavanju. Novembra 2017 sta EU in Švica podpisali nov sporazum, ki povezuje njuna sistema za trgovanje z emisijami, Švica pa je sprožila notranji postopek za nov švicarski finančni prispevek za zmanjševanje gospodarskih in socialnih razlik v nekaterih državah članicah. Konec leta 2017 je Komisija sprejela Izvedbeni sklep (EU) 2017/2441, s katerim mesta trgovanja v Švici postanejo primerna za izpolnjevanje obveznosti trgovanja glede delnic, kot je določeno v novi direktivi o trgih finančnih instrumentov (MiFID II) in uredbi (MiFIR), ki sta začeli veljati 3. januarja 2018. Finančna enakovrednost je bila odobrena samo za eno leto, njeno podaljšanje pa bo odvisno od napredka pri pogajanjih o institucionalnem sporazumu. Čeprav so se s sklepom odnosi med EU in Švico nekoliko zaostri, je ta institucionalnim pogajanjem, ki so se začela spomladi leta 2014, prinesel še kako potreben zagon. EU in Švica sta podpisali več kot 120 dvostranskih sporazumov, med drugim sporazum o prosti trgovini leta 1972 in dva pomembna sklopa

sektorskih dvostranskih sporazumov, ki so velik del švicarske zakonodaje uskladili z zakonodajo EU, ki je veljala v času podpisa. Prvi sveženj sektorskih sporazumov (dvostranski sporazumi I) je bil podpisan leta 1999 in je začel veljati leta 2002. Sestavlja ga sedem sporazumov o prostem pretoku in vzajemnem odpiranju trgov^[1]. Drugi sveženj sektorskih sporazumov (dvostranski sporazumi II) je bil podpisan leta 2004 in je postopoma začel veljati v obdobju 2005–2009. Nanaša se predvsem na poglobitev gospodarskega sodelovanja ter razširitev sodelovanja na vprašanja azila in prostega gibanja znotraj schengenskih meja^[2].

Čeprav so ti sporazumi poglobili gospodarske odnose, so ustvarili tudi kompleksne in včasih neuskklajene obveznosti, ki jih ni lahko izpolnjevati. Dvostranski sporazumi se redno posodablajo. Dvostranski sporazumi s Švico so v nasprotju s sporazumom EGP statični, saj ni ustreznega mehanizma za njihovo prilagajanje spremembam zakonodaje EU. Prav tako ni mehanizmov za nadzor in učinkovito reševanje sporov. EU in Švica sta 22. maja 2014 začeli pogajanja o okvirnem institucionalnem sporazumu, da bi rešili ta vprašanja. Pogajanja so osredotočena na reševanje težav, ki so posledica razvoja pravnega reda EU, povezanega z notranjim trgov, in na uvedbo mehanizma za reševanje sporov v veljavni mreži dvostranskih pogodb. Pogajanja o institucionalnem okviru so bistvenega pomena, saj je Svet EU odločen, da brez tega okvirnega sporazuma ne bo še bolj odprl enotnega trga za Švico (npr. na področju električne energije), obnova finančne enakovrednosti iz direktive MiFID II/uredbe MiFIR pa bo odvisna od napredka pri pogajanjih.

SEVERNE POLITIKE

EU dejavno sodeluje pri številnih politikah in forumih, ki se osredotočajo na hitro razvijajoča se severna območja Evrope in območje Arktike kot celoto, zlasti pa EU prispeva k:

- „severni dimenziji“, ki od leta 2007 služi kot skupna politika za EU, Rusijo, Norveško in Islandijo. Ta politika dopolnjuje dialog med EU in Rusijo ter omogoča učinkovita sektorska partnerstva za sodelovanje v regijah Baltskega in Barentsovega morja. Severna dimenzija vključuje parlamentarni organ – parlamentarni forum severne dimenzije – ki ga je soustanovil Evropski parlament;
- Svetu baltskih držav, ki so ga leta 1992 po razpadu Sovjetske zveze ustanovile EU in obalne države. Vse države članice v tem svetu sodelujejo v parlamentarni konferenci Baltskega morja, katere član je tudi Evropski parlament;
- sodelovanju v regiji Barentsovega morja, ki združuje severne regije Finske, Norveške in Švedske ter severozahodno regijo Rusije. Poteka prek medregijskega Sveta Barentsove regije, Sveta Barentsove evro-arktične regije (katerega članica je tudi EU) in parlamentarne konference (ki vključuje Evropski parlament);
- obtečajnim arktičnim zadevam: podlaga za politiko EU glede Arktike so sporočila Komisije/Evropske službe za zunanje delovanje (2008, 2012 in 2016), sklepi Sveta (2009, 2014 in 2016) in resoluciji Evropskega parlamenta (2011 in 2014). Nova resolucija Evropskega parlamenta o celostni politiki EU za Arktiko je bila odobrena 16. marca 2017. Leta 2013 je Arktični svet EU podelil pravico do udeležbe na njegovih sejah, vendar še ni sprejel odločitve o prošnji EU za uradni status opazovalca iz leta 2008. Evropski parlament je član konference poslancev arktične regije;

[1]Teh sedem sporazumov ureja: prosto gibanje oseb, zračni promet, kopenski promet, trgovino s kmetijskimi proizvodi, tehnične trgovinske ovire, javna naročila in sodelovanje na področju raziskav.

[2]Ti sporazumi se nanašajo na sodelovanje Švice v schengenski in dublinski ureditvi, obdavčitev prihrankov, predelane kmetijske proizvode, statistiko in boj proti goljufijam, sodelovanje v programu EU MEDIA in z Evropsko agencijo za okolje ter na švicarski finančni prispevek h gospodarski in socialni koheziji v novih državah članicah EU.

- sodelovanju Evropskega parlamenta na letnih sejah Nordijskega sveta, kamor je redno povabljen. Poleg tega se enkrat letno sestanejo tudi delegacije Evropskega parlamenta in Zahodno-nordijski svet (v katerem sodelujejo poslanci Ferskih otokov, Grenlandije in Islandije).

Krzysztof Bartczak / Fernando Garcés de los Fayos
10/2018